שמן והדם. האי שמן להריח הוא דאי להעביר הזוהמא הא אמרינן בפרק אלו דברים (לקמן נג.), דאין מברכין עליו: **הכי אמר רבא הלכתא בבית הלל ולא היא לאשתמוטי נפשיה הוא** דקא עביד. כך כתוב בספרים שלנו וכפירוש רש"י אבל רב אלפס פסק כרבא משמע שלא היה גוסס בספרו ולא היה וכו':

[1]**האי מאן דמורח באתרוגא וחבוש' מברך וכו'.** ולוקא דשמריח בהם אבל אם בא לאכול מהם אין לברך ברכת ריח כי אם ברכת המזון: באוכלי

אמר רב גידל אמר רב האי [a]סמלק מברכין עלויה בורא עצי בשמים אמר רב חננאל אמר רב הני [2]חלפי דימא מברכין עלייהו בורא עצי בשמים אמר מר זוטרא מאי קראה [3]והיא העלתם הגפה ותטמנם בפשתי העץ [b](רב משרשיא אמר) האי [3]נרקום דגנוניתא מברכין עלויה בורא עצי בשמים דדברא בורא עשבי בשמים אמר רב ששת הני [4]סיגלי מברכין עלייהו בורא עשבי בשמים אמר מר זוטרא [5]האי מאן דמורח באתרוגא או בחבושא אומר ברוך שנתן ריח טוב בפירות אמר רב יהודה [6]האי מאן דנפיק ביומי ניסן וחזי אילני דקא מלבלבי אומר ברוך שלא חיסר בעולמו כלום וברא בו בריות טובות ואילנות טובות להתנאות בהן בני אדם אמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב [7]מנין שמברכין על הריח שנאמר [2]כל הנשמה תהלל יה איזהו דבר שהנשמה נהנית ממנו ואין הגוף נהנה ממנו הוי אומר זה הריח ואמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב עתידים [8]בחורי ישראל שיתנו ריח טוב כלבנון שנאמר [3]ילכו יונקותיו ויהי כזית הודו וריח לו כלבנון: ואמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב מאי דכתיב [4]את הכל עשה יפה בעתו מלמד שכל אחד ואחד יפה לו הקב"ה אומנתו בפניו אמר רב פפא היינו דאמרי אינשי תלה ליה קורא לדבר אחר [9]ואיהו דידיה עביד ואמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב אבוקה כשנים וירח כשלשה איבעיא להו אבוקה כשנים בהדי דידיה או דילמא אבוקה כשנים לבר מדידיה ת"ש וירח כשלשה אי אמרת בשלמא בהדי דידיה שפיר אלא אי אמרת לבר מדידיה ארבעה למה לי והאמר מר לאחד נראה ומזיק לשנים נראה ואינו מזיק לשלשה אינו נראה כל עיקר אלא לאו שמע מינה אבוקה כשנים בהדי דידיה שמע מינה: [10]ואמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב ואמרי לה אמר רב חנא בר ביזנא אמר רבי שמעון חסידא ואמרי לה אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי נוח לו לאדם שיפיל עצמו לתוך כבשן האש [11]ואל ילבין פני חברו ברבים מנלן מתמר שנאמר [5]היא מוצאת וגו': ת"ר הביאו לפניו שמן והדם ב"ש אומרים מברך על השמן ואח"כ מברך על הדהדם וב"ה אומרים [c]מברך על ההדם ואח"כ מברך על השמן אמר ר"ג אני אכריע שמן זכינו לריחו וזכינו לסיכתו הדם לריחו זכינו לסיכתו לא זכינו [12]א"ר יוחנן הלכה כדברי המכריע רב פפא איקלע לבי רב הונא בריה דרב איקא אייתו לקמייהו שמן והדם שקל רב פפא בריך אהדם ברישא והדר בריך אשמן אמר ליה לא סבר לה מר הלכה כדברי המכריע אמר ליה הכי אמר רבא [6] הלכה כב"ה [d]ולא היא [a] [13]לאשתמוטי נפשיה הוא דעבד ת"ר [14]הביאו לפניהם שמן ויין ב"ש אומרים אוחז השמן בימינו ואת היין בשמאלו מברך על השמן וחוזר ומברך על היין ב"ה אומרים 'אוחז את היין בימינו ואת השמן בשמאלו מברך על היין וחוזר ומברך על השמן וטחו בראש השמש ואם שמש ת"ח הוא טחו בכותל מפני שגנאי לתלמיד חכם לצאת לשוק כשהוא מבושם ת"ר ששה דברים גנאי לו לתלמיד חכם אל יצא כשהוא מבושם [15]לשוק [7]ואל יצא יחידי בלילה ואל יצא במנעלים המטולאים ואל יספר עם אשה בשוק ואל יסב בחבורה של עמי הארץ ואל יכנס באחרונה לבית המדרש ויש אומרים אף לא יפסיע פסיעה גסה ואל יהלך בקומה זקופה [8]אל יצא כשהוא מבושם לשוק א"ר אבא בריה דר' חייא בר אבא אמר רבי יוחנן במקום שחשודים על משכב זכור אמר רב ששת לא אמרן אלא בבגדו אבל בגופו זיעה מעברא ליה אמר רב פפא [9]ושערו בבגדו דמי ואמרי לה בגופו דמי [10]ואל יצא יחידי בלילה משום חשדא ולא אמרן אלא דלא קביע ליה עידנא אבל קביע ליה עידנא מידע ידיע דלעידניה קא אזיל [11]ואל יצא במנעלים המטולאים מסייע ליה לרבי חייא בר אבא [12]דאמר ר' חייא בר אבא גנאי הוא לתלמיד חכם שיצא במנעלים המטולאים איני והא ר' חייא בר אבא נפיק אמר מר זוטרא בריה דרב נחמן בטלאי על גבי טלאי ולא אמרן אלא בפנתא אבל בגילדא ית לן בה ובפנתא [c] לא אמרן אלא באורחא אבל בביתא ית לן [13]בה ולא אמרן אלא בימות החמה אבל בימות הגשמים ית לן בה [14]ואל יספר עם אשה בשוק אמר רב חסדא ואפילו היא אשתו תניא נמי הכי אפילו היא אשתו ואפילו היא בתו ואפילו היא אחותו לפי שאין הכל בקיאין בקרובותיו [15]ואל יסב בחבורה של עמי הארץ מאי מעמא דילמא אתי לאמשוכי בתרייהו [16]ואל יכנס אחרונה לבית המדרש משום דקרו ליה [17]פושע וי"א [e]אף לא יפסיע פסיעה גסה דאמר מר [18]פסיעה גסה גוטלת אחד מת"ק ממאור עיניו של אדם מאי תקנתיה להדריה בקדושא דבי שמשי [19]ואל יהלך בקומה זקופה דאמר מר [f] המהלך בקומה זקופה אפילו ארבע אמות כאילו דוחק רגלי שכינה דכתיב [20]מלא כל הארץ כבודו:

מתני'

סמלק. יסמי"ן קורין לו בלשון ישמעאל [g]והוא מין עשב שיש בו שלש שורות של עלין זו למעלה מזו ושלשה עלין לכל שורה: **חלפי דימא.** בוסס שקורין אספי"ג והוא שבולת נרד ושעי כעין גבעולי פשתן [h] דאשכחן גבעולין דמיקרי עץ: **נרקום.** מבלגת הסרון בה"ב: **דגנוניתא.** הגדל בגינה: **סיגלי.** ויול"ש בלע"ז: **חבושין.** קודוניי"ש בלע"ז: **להתנאות.** ליהנות: **בלבנון.** שמרימין עליו ופרחיו: **יפה לו אומנתו.** ואפי' בורסי נאה לו אומנותו בעייניו ועשה הקדוש ב"ה כן שלא יחסר העולם אומנות: **קורא.** רך הגדל בדקל תלה אותו לאחזו והוא יגלגלו באספה שזו היא אומנותו: **אבוקה.** כשני בני אדם. לענין היזק בלילה דאמר מר [i] אל יצא אדם יחידי בלילה: **וירח כשלשה.** ויש חלוק בין שנים לשלשה בהלקמן: **לאחד נראה.** הבד ומזיקו: **היא מוצאת וכו' שלהי וגו'.** ואילו בהדיא לא אמרה אלו הסימנים של יהודה הם ולו אני הרה אלא לאיש אשר אלה לו אני הרה אם יודה יודה ואם לאו אשרף ולא אלבין פניו: **שמן והדם.** בסוף הסעודה שמן לסוף ידיו להעביר זוהמת האוכלים והדם להריח כמו שאמרנו: **אני אכריע.** לגד בית שמאי: **זכינו לריחו ולסיכתו.** כגון משאת כביש [j] הלכך שמן עדיף: **ולא היא.** לא אמר רבא הלכתא כב"ה אלא רב פפא אכסיף לפי שטעה והשמיט עצמו בכך: **שמן ויין.** זהו יין שלאחר המזון ואין זה כוס של ברכה: **חוזר ומברך על היין.** כגון בחול שאין היין קבע ואין היין שלפני המזון פוטרו: [k]**שמן בימינו.** לפי שעליו מברך תחלה: **מברך על השמן.** [l]כולא שמן ערבה [m]: **ונוטח בראש השמש.** כדי שלא יצא בידיו מבושמות בשוק שגנאי הוא לתלמיד חכם: **שחשודים על משכב זכור.** מבשמין עצמם כדי שיתאוו להם: **ושערו כבגדו דמי.** אלא שכיח ביה זיעה: **ואמרי לה בגופו.** דשכיח ביה זיעה: **משום חשדא.** של זנות: **דלא קביע ליה עידנא.** שלא קבעו לו רבו קביעות ללמדו בגילה: **כפנתא.** מנפיני"א בלע"ז שעל גבי הרגל: **גילדא.** עקב שקורין שול"א: **בימות הגשמים.** הטיט מכסהו: **אפי' היא אשתו.** שאין הכל מכירין בה ומוזהרין אותו: **דקרו ליה פושע.** מתעצל: **בקדושא דבי שמשי.** שמוזהר כוס של קידוש בשבת בלילה:

מתני'

[a] [1]ר"ל אמר רב מברכינן, [b] (ר"ה יא.), [c] (ר"ל מחורי ישראל שלא טעמו טעם חטא שיתנו וכו' ע"ש), [d] (ני' הסברי והגה לדיניה מהל' ס"ש ערך קרן), [e] כ"מ נע. מהוגות מ): פוטה י.), [f] (ע' תוספות פסחים כח. ד"ה אין ותר' ב"ק קמו. ד"ה הכריעה), [g] (ר"ל דמ"ש מפאלו ס"ש ס' רב פפא מסבנרת דעשיה דעשיה פלוג על ר' יוחנן ולא מתחמא כשיטת הגה דבעי לאשתמוטי אלא בגרנו ואי לאו דקוקס ליה דהכי הלכתא לא עביד שובתא בעשיה [h] הכי מיקרי כל דוכתא מעשה רבן, [i] (מוס' פ"ה ה"ל), [j] מס' ד"ח ומוא פ"ג, [k] (ע' תוקן לא. פסחים קיב:), [l] זמחים יט. [m] (שבת קיד. ע"ש), [n] (והמחבר לא הזכיר אלא החלוק בין יומות המתה דאסור ויומות הכשמים מותר אבל הכשמים בין מנחה לגילדא וכן בין לאוכלה לו בכיתו הכשמיע מתנם הכרב"ה בברכות ריחוב ליאור בכמה ס' אלו קברים הבית כל דברים אלו ועי' בלחם משנה הל' דעות פ"ה בין מן), [o] (ר' רש"ל עבל), [p] (מס קיב: (תענית י:) (ע' תוס' תענית י: ד"ה פסעה), [q] (פסחים קיב:), [r] (ע"ש), [s] (ר"ה שמן ד"ה מבדך לפני ד"ה חוזר), [t] (ע"ש), [u] (ע"ש לעיל קידש ד"ה שמן).

הגהות הב"ח

(א) גמ' הלכה כב"ה (ולא היא וכו' דעבד) תא"ת. וכ"כ בתוספי מ"ש דף כ"ה ד"ה לתיבוש ותנא מנלן. ועי' בתוספות הרא"ש דף רפ"ט ד"ה וכר מן דין: רש"י ד"ה סבלק וכו' והוא בין עשב. כתמרינן מתי"ב הני בגלי. מבוחר דסיגלי לא הי יסמין. וכמו שפי' רש"י סיגלי (ויול"ש בלע"ז). ועי' רש"י על תוספות (נדפסות ל' ד) וכתו"מ שם: רש"י ד"ה מבדך קל המשמן בורא שמן ערב. עי' לקמן נ"ג ע"ש בכרש"י ד"ה אין מברכין עליו:

הגהות הגר"א

[א] גמ' (ולא היא לאשתמוטי נפשיה הוא דעבד) נמחק וכ"כ הכ"ר ל"ג: [ב] שם (וכפנתא ל"ל אלא מתחמא אבל בביתא ל"ל כה) תא"ת: [ג] שם (ולאמר מר המהלך בקומה זקופה אפי' ד"א כאלו דוחק רגלי שכינה) תא"ת וכ"כ הכ"ר והרא"ש ל"ג לה:

לעזי רש"י

יסמי"ן. יסמין (מין עשב). אישטיר"ג. אזוביון. ויולי"ש. סגלים, סיגליות. קודוניי"ש (קדוניי"ן). חבושים (פירות). אנפיני"א (אינפיניי"א). פנת (הנור העליון של הגעל). שול"א. סוליה.

מוסף רש"י

שנאמר היא מוצאת. תמ"ש סיני מוליאין אוסה לגריפה לא אמרה לסם ליהיה נגעלתי אלא שלחה לו למי שאלה לו אמר הרה, ואם יודה הוא מעלמו יודה (ב"מ נח.) ואם לאו מיעלם אלא מגנה היא לת הדבר (מוסה

מסורת הש"ס

(1) ר"ל אמר רב מברכינן, (2) (ר"ה יא.), (3) (ר"ל מחורי ישראל שלא טעמו טעם חטא שיתנו וכו' ע"ש), (4) (ני' הסברי והגה לדיניה מהל' ס"ש ערך קרן), (5) כ"מ נע. מהוגות מ): פוטה י.), (6) (ע' תוספות פסחים כח. ד"ה אין ותר' ב"ק קמו. ד"ה הכריעה), (7) (ר"ל דמ"ש מפאלו ס"ש ס' רב פפא מסבנרת דעשיה דעשיה פלוג על ר' יוחנן ולא מתחמא כשיטת הגה דבעי לאשתמוטי אלא בגרנו ואי לאו דקוקס ליה דהכי הלכתא לא עביד שובתא בעשיה [h] הכי מיקרי כל דוכתא מעשה רבן, (8) (מוס' פ"ה ה"ל), (9) מס' ד"ח ומוא פ"ג, (10) (ע' תוקן לא. פסחים קיב:), (11) זמחים יט. (12) (שבת קיד. ע"ש), (13) (והמחבר לא הזכיר אלא החלוק בין יומות המתה דאסור ויומות הכשמים מותר אבל הכשמים בין מנחה לגילדא וכן בין לאוכלה לו בכיתו הכשמיע מתנם הכרב"ה בברכות ריחוב ליאור בכמה ס' אלו קברים הבית כל דברים אלו ועי' בלחם משנה הל' דעות פ"ה בין מן), (14) גי' רש"ל עבל, (15) מס קיב: (תענית י:) (ע' תוס' תענית י: ד"ה פסעה), (16) (פסחים קיב:), (17) (ע"ש), (18) (ר"ה שמן ד"ה מבדך לפני ד"ה חוזר), (19) (ע"ש), (20) (ע"ש לעיל קידש ד"ה שמן).

תורה אור השלם

1. והיא הֶעֱלָתָם הַגֶּפֶה וְתִטְמְנֵם בִּפְשָׁתֵי הָעֵץ הָעֲרֻכוֹת לָהּ עַל הַגָּג:
יהושע ב ו
2. כֹּל הַנְּשָׁמָה תְּהַלֵּל יָהּ הַלְלוּ יָהּ: תהלים קנ ו
3. יֵלְכוּ יֹנְקוֹתָיו וִיהִי כְזֵית הוֹדוֹ וְרֵיחַ לוֹ כַּלְּבָנוֹן:
הושע יד ז
4. אֶת הַכֹּל עָשָׂה יָפֶה בְּעִתּוֹ גַּם אֶת הָעֹלָם נָתַן בְּלִבָּם מִבְּלִי אֲשֶׁר לֹא יִמְצָא הָאָדָם אֶת הַמַּעֲשֶׂה אֲשֶׁר עָשָׂה הָאֱלֹהִים מֵרֹאשׁ וְעַד סוֹף: קהלת ג יא
5. הוּא מוֹצֵאת וְהִיא שָׁלְחָה אֶל חְמִיהָ לֵאמֹר לְאִישׁ אֲשֶׁר אֵלֶּה לּוֹ אָנֹכִי הָרָה וַתֹּאמֶר הַכֶּר נָא לְמִי הַחֹתָמֶת וְהַפְּתִילִים וְהַמַּטֶּה הָאֵלֶּה:
בראשית לח כה
6. וְקָרָא זֶה אֶל זֶה וְאָמַר קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ יְיָ צְבָאוֹת מְלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ:
ישעיהו ו ג

רבינו ניסים

ששה דברים גנאי לתלמיד חכם אל יצא יחידי בלילה. ובמסכת שחיטת חולין בפ' גיד הנשה (דף צא) אמרינן ויאבק איש עמו אמר ר' יצחק מכאן לתלמיד חכם שלא יצא יחידי בלילה. ויש אומרים אף אל יהלך בקומה זקופה ובפרק האשה נקנית (קידושין דף לא) אמרינן אמר ר' יהושע כן לוי אסור לאדם שיהלך ד' אמות בקומה זקופה שנאמר (ישעיה ו) מלא כל הארץ כבודו:

רבינו חננאל

פירוש סימלק יאסמין. פירוש נרגוס חבצלת השורון. אפיקנא סמלק ונרגוס דגנוניתא בורא עצי בשמים. נרקוס דדברא. פירוש, דגדל בשדות בלא זריעה, בורא עשבי בשמים. וכן כיוצא בהם. חילפי ימא נמי בורא עצי בשמים. ואף על גב דרכיכי עצים מיקרו, דהא פשתי העץ דרכיכי ואיקרו עץ. ופירשו הראשונים הני חילפי דימא לא בריר לן ודאי מאי ניעבד. וקי"ל כי הא מתניתא דכל שהחלה בראשו מוצא עלין, מן יוק הוא, וכל שתחלת בריאתו מוציא עץ, אילן הוא. האי מאן דנפיק ביומי ניסן וחזי אילני דקא מלבלבי. אומר בא"י אמ"ה שלא חיסר בעולמו כלום וברא בו בריות נאות ליהנות מהם. מנלן מתמר שנאמר היא מוצאת וגו'. [עי' פר' ריש בתובות סז, כ]. א"ל הכי אמר רבא הלכה בבית הלל. שמן והדם אסקא רבא הלכתא כבית הלל דאמרי מברך על ההדם ופוטר את השמן. דר' יוחנן דאמר הלכה כהמכריע ליתא, דהלכה למעשה כבית הלל.

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones
Tél. FR : 01.80.91.62.91 - Tél. ISR : 077.466.03.32 - contact@torah-box.com